

A 2026-os év Kosáry Domokos-díjasa

Prof. Dr. Monok István Széchenyi-díjas művelődéstörténész, könyvtáros, bibliográfus, egyetemi tanár, az MTA doktora, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója¹

Koósné Török Erzsébet¹

¹ nyugalmazott főigazgató, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnöke
koosne.torok.erzsabet@gmail.com

Beérkezett: 2026. 07. 09. / Elfogadva: 2026. 07. 09. / Publikálva: 2026. 08. 25.

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) jogelőd intézményének Szenátusa a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (KDKL) kezdeményezésére Kosáry Domokos-díjat alapított az egyetemi könyvtár egykori önálló könyvtárosa, tudományos kutatója, majd tudományszervező könyvtárigazgatója, Kosáry Domokos (1913-2007) tiszteletére. A tudós történész születésének 100. évfordulója alkalmából alapított díjjal őrzi és bemutatja a könyvtár névadójának emberi nagyságát, azt a szellemi méltósággal és cselekvő erővel létrehozott időtálló értéket, amit a gödöllői egyetemen, s annak könyvtárában alkotott 1952. október 3-tól 1957 novemberi letartóztatásáig. Wallerstein Gyula (1923-2010), Kosáry Domokos egykori munkatársa megfogalmazása szerint „Kosáry kiemelkedő tagja volt annak az eredeti hivatásából kiszorított csapatnak [...] akik – a diktatúra afféle tudós rabszolgáiként – a tudomány iránt elkötelezetten mentették, majd gyűjteményekké rendezték a nemzet pusztuló-kallódó szellemi kincseit, s közben megszervezték, s – a történelem firtoraként – magas szintre emelték a hazai könyvtárügyet.”

Fotó: MTA Könyvtár és Információs Központ

2026-ban a Kosáry Kuratórium javaslatára az Egyetem Szenátusa a Kosáry Domokos-díjat dr. Monok István Széchenyi-díjas irodalom- és művelődéstörténész, könyvtáros, bibliográfus, egyetemi tanár, az MTA doktora, nemzeti könyvtárunk, az OSZK korábbi főigazgatója, az MTA Könyvtár és Információs Központ jelenlegi főigazgatója részére adományozta oda több évtizedes kiemelt könyvtárszakmai tevékenysége, a kora újkori könyv- és olvasmánytörténet, valamint a magyar művelődéstörténet, a régi magyar irodalom történetének kutatásában elért eredményei, oktatói, szerkesztői, tudományszervezői és szakmai közéleti tevékenysége elismeréseként.

Az idei díj 2026. június 19-én került átadásra a MATE Szenátusának tanévzáró ünnepi ülésén az egyetemi Aulában. Az elismerést Gyuricza Csaba rektor Koósné Török Erzsébet kuratóriumi elnök adta át. Az ünnepi ülésen jelen volt Kosáry Judit professor emerita, Kosáry Domokos lánya.

Monok István a magyar könyvtárügy, könyvtártudomány és művelődéstörténet meghatározó személyisége. A 200 éves Akadémia 200 éves Könyvtárának főigazgatójaként kiemelt figyelmet fordít a könyvtárak megújuló szerepére, a digitális hozzáférés fejlesztésére, a nyílt tudomány támogatására és a nemzetközi együttműködések erősítésére. Nevéhez fűződik többek között a Magyar Tudományos Művek Tárának megújítása, az Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program bővítése, valamint a hazai tudományos publikációk láthatóságát növelő kezdeményezések elindítása. Oktatóként generációk képzésében vesz részt: nevéhez kötődik a szegedi könyvtárosképzés elindítása, Egerben, Szegeden és Sárospatakon a *Kulturális Örökség Tanulmányok* képzés megalapítása. Nemzetközi

elismertségét jelzi, hogy számos külföldi egyetem meghívott professzora volt, mint például Párizs három nagy iskolájában.

Kutatásai többek között a kora újkori magyarországi és erdélyi olvasmány- és könyvtártörténet forrásfeltárására is kiterjednek, melyek eredményeként közel kétszáz kötetnyi dokumentum és ezek adatbázisa jött létre. Tudományos teljesítménye rendkívüli: több mint 1280 tudományos közlemény, számos monográfia és szerkesztett kötet fűződik nevéhez, emellett közel húsz könyvsorozat alapítója és többnek aktív szerkesztője. A *Magyar Könyvszemle* főszerkesztője volt 2025-ig, de részt vesz további öt folyóirat és öt nemzetközi lap szerkesztésében is. Öt nyelven beszél, legalább tíz nyelven olvas szakirodalmat.

Figyel a határokon kívüli magyar tudományosságra. Külön programot indított és vezet a szétszóródott régi magyar könyvtárak állományának katalógizálására, közös adatbázisba szervezésére. Korábban főtárgyára, jelenleg társelnöke a Nemzetközi Magyarástudományi Társaságnak. A Gróf Mikó Imre Alapítvány elnökeként az Erdélyi Múzeum Egyesület tudományos programját segíti. Számos tudományos és könyvtárszakmai tanács, szervezet, szerkesztőség, az MTA és más szervezetek bizottságainak tagja, elnöke. Kiemelve ezek közül: 2018-tól az MTA Könyvtörténeti Munkabizottság elnöke (korábban tagja, titkára), 2000 óta tagja az MTA Művelődéstörténeti Bizottságának, valamint tagja volt az MTA Irodalomtudományi Bizottságának. Részt vesz az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság munkájában. Az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnöki Bizottság aktív tagja, számos ünnepi kiadvány, kiállítás, szakmai program kezdeményezője.

Monok István a Széchenyi-, a Klaniczay- és a Bolyai-díj, az Akadémiai jutalomérem, a Szily Kálmán-díj, valamint a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje mellett számos más elismerés – például a francia és az olasz kultúra lovagja cím – birtokosa. Monok István széles körű hazai és nemzetközi tudományos, szakmai közéleti szerepvállalása, fél évszázados rendkívül értékes munkássága meghatározó módon járul hozzá a magyar könyvtári rendszer és tudományos infrastruktúra fejlődéséhez.

„A könyvtár tudományos műhely. És minden dokumentum, ami a könyvtárakban, levéltárakban és múzeumokban van, közvagyon. ... közös szellemi örökségünk. Mindannyiunk tulajdona és öröme, amely a tudományos kutatást, az oktatást és a közgondolkodást egyaránt gazdagítja.” – fogalmazott Monok István az MTA 200 éves Könyvtárának ünnepe alkalmából.

A Kosáry-díj átvételekor köszönő gondolatként Monok István többek között a következőket mondta: „Általában is meghatározó kitüntetések kapni, de azt gondolom, ha olyan személyről nevezték el a díjat, akit ismert az ember, még különösebb érzései vannak. Nagyon sokszor nem találkoztam Kosáry Domokossal, de kitüntetve érzem magam, hogy néhány alkalommal kicsit hosszabban is beszélhettünk. Aki nem ismerné az ő pályáját, tulajdonképpen egy olyan bölcsészt, tudóst kell elképzelni, akiről Rektor úr is beszélt a MATE teljesítménye és a tudomány értékelése kapcsán. Tehát valóban, tudomány egy van és a tudományos hozzáállás is egyféle. Nem nagyon kell ezeket rangsorba állítani. [...] munkásságának voltak olyan évtizedei, amikor politikai okokból nem tudta [...] a legerősebb tehetségét kibontakoztatni, [...] és akkor teremtette meg a magyar történet-tudomány máig használt alapjait (Kosáry, 1951-1958). Az ő pályája nagyon jól megmutatja, hogy nincs elszigetelt tudomány, tehát olyan, hogy magyar tudomány önmagában nem áll. Eötvös Collegistaként, egy alapvetően germános tudományos és kulturális közegben – ahogy fogalmaztak a kortársak – a francia és az angol szigetet teremtették ők tulajdonképpen meg, tehát egy sokkal tágabb horizontba kísérték a világ tudományos eredményeit, és ez meglátszik a művein is, hiszen a nagy bibliográfiája mellett a XVIII. századi Magyarország művelődéséről írott monográfiája (Kosáry, 1996) valóban olyan nagy kaland, amelyik méltó például a francia Annales-iskolának a teljesítményéhez. Úgyhogy igazából életpályája tényleg példa, számomra is az, és azt mutatja, hogy az apró munkát el kell végezni. Hogyha az apró munkát és a tudományos alapvetést mi magunk végezzük [...], akkor tudunk igazán komolyan szolgálatot teljesíteni úgy az elméleti tudományok, mint az alkalmazott tudományok területén, bár egyetértek Rektor úrral, hogy ez a szétválasztás igazából nem nagyon állja meg a helyét a mai világban.”

Jegyzetek

¹ A Kosáry Domokos-díj Kuratórium sajtóanyaga elérhető az MTA honlapján: <https://mta.hu/szima/a-2026-os-ev-kosary-domokos-dijasa-prof-dr-monok-istvan-115490> (Utolsó elérés: 2026. 07. 14.)

Felhasznált és ajánlott források

Kosáry, D. (1951-1958) *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába*. Közoktatásügyi Kiadó, Budapest.

Kosáry, D. (1996) *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. 3. kieg. kiad. Akadémiai Kiadó, Budapest. ISBN: 963-05-6986-8

Koósné Török, E., Kissné Bognár, K. (szerk.) (2015) *Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományszervező könyvtárigazgatója. Forráskiadvány az Agrártudományi Egyetemen, Kosáry Domokos alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratokból*. Szent István Egyetem Kiadó, Gödöllő. ISBN: 978-963-269-369-9

Wallshausan, G. (2009) *Kosáry Domokos, a tudományszervező könyvtárigazgató*. Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár, Gödöllő. ISBN: 978-963-269-081-0

MATE Szenátus tanévzáró ünnepi ülése - 2025/26-os tanév. (A Kosáry Domokos-díj átadó: 1:26 percnél kezdődik.) Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=2U9U6V4OzCM> (Utolsó elérés: 2026. 07. 14.)